

Szájer József

Néhány javaslat

Ki őrzi az őrzőket?

Jog, bíróság, igazságszolgáltatás az Európai Unióban
a szuverenitási küzdelmek korában

Esszé

Who Guards the Guardians?

Law, Courts and Justice in the European Union
in the Age of Sovereignty Struggles

Essay

Összefoglalás

A dolgozat azt vizsgálja, hogy az európai uniós jog illetve az „eu-tanulmányok” stúdiuma milyen módon segíti a föderalista törekvéseket. Az Európai Bíróság az uniós föderalizáció egyik fő motorja, amely ítéleteivel az uniót alapító szerződéseket megsértve folyamatosan kiterjeszti az uniós jog hatókörét a tagállamok szuverenitásának rovására. Az ügyelosztás nem automatikus, az eljárások átláthatatlanok, pártatlanságuk kérdéses. Az Európai Parlament és a Tanács nem gyakorol ellenőrzést a Bíróság felett, így hiányoznak a fékek és ellensúlyok. A jogállamiság fogalmát – kiforgatva – az Unió intézményei más területeken is eszközként használják a tagországok sakkban tartására, miközben saját működésükben nem alkalmazzák azokat az elveket, amelyeket a tagállamokon számonkérnek. A szerző szerint a nemzeti alkotmánybíróságoknak be kell szállniuk a nemzet szuverenitás uniós közjogi védelmébe. Javasolja, hogy az ún. előzetes eljárást, amelynek keretében a nemzeti bíróságok Luxembourghoz fordulnak, hogy a tagországi jog eu-konformitását próbára tegyék, „az egyre szorosabb unió” elvével együtt töröljék az uniós jogból, mert mindkettő alkalmas az igazságszolgáltatás eltorzítására.

A dolgozat a magyar jogi szuverenitási küzdelem bemutatásán keresztül az egész Unióra érvényes következtetéseket von le.

Kulcsszavak: Európai Bíróság, bírói aktivizmus, szuverenitási küzdelem, jogállamiság, illetve szerződésszerűség, kettős mérce, kötelezettségszegési eljárások

Summary

This paper examines how EU law and “EU studies” promote federalism. The European Court of Justice is one of the main engines of EU federalisation, whose judgments constantly extend the scope of EU law at the expense of the sovereignty of the Member States, in violation of the Treaties establishing the Union. The allocation of cases is not automatic, the procedure is not transparent and the impartiality of the decisions is questionable. The European Parliament and the Council have no control over the Court of Justice, so there are no checks and balances. The distorted concept of the rule of law is used by the EU institutions also in other areas as a means of keeping the Member States at bay, while failing to apply to their own operations the principles that they hold the Member States to account for. According to the author, national constitutional courts must intervene in the public defence of national sovereignty in the Union. He proposes that the so-called ‘preliminary procedure’, whereby national courts apply to Luxembourg to test the conformity of national law with EU law, should be removed from EU law, along with the principle of ‘ever closer union’, because both distort justice. By presenting the Hungarian legal sovereignty struggle, the paper draws conclusions for the EU as a whole.

Keywords: European Court, judicial activism, sovereignty struggle, rule of law or treaty-conformity, double standards, infringement procedures

BEVEZETÉS

A világ a XXI. század harmadik évtizedében a történelem végének liberális doktrínájának egyenesen ellentmondva a szuverenitási küzdelmek korába lépett. (Ha egyáltalán valaha kilépett onnan. Mert szerintem nem. A különbség annyi, hogy ezt ma már tagadni is értelmetlen és hiteltelen.) Az államok küzdenek a nemzetközi szervezetekkel, a félállami státuszúvá növekedett, legrégibb és legelemibb alkotmányos törzshatásköreikre törő alakulatokkal, nagyhatalmú multinacionális magánhatalmakkal, állampolgáraik gondolkodását átalakító, leplezetlen ideológiai célokat kitűző globális kultúrcézárokkal, az egész világot behálózó, magukat civilnek mondó, pénzzel megtömött szervezetekkel és a mögöttük megbújó önjelölt, a filantropia (álarca) mögött megbújó, vagy épp páváskodó aufklérista erővel, és persze – ebben viszont nincs semmi új – más államokkal. A sort hosszasan lehet folytatni. Már amelyek állam meri vállalni a költséges, időigényes, fárasztó és az erők közti súlyos aránytalanság okán gyakran eredménytelen ellenállást. Mert vannak, akik már a startvonalnál feladják, esélytelennek gondol-

ják magukat. Valljuk be, - aki esélytelennek gondolja magát, az esélytelen is, mert pontosan a sikerhez szükséges legfontosabb összetevő, a bátorság hiányzik belőle!

Ennek az esszének tárgya – az Európai Unió és a tagországai (eminensen pedig Magyarország) közti birodalmi, illetve szabadságküzdelem – csak az egyik frontja a fentiekben vázolt, összetett világfolyamatnak, de fontos front, amely más területek számára tanulsággal szolgál. Európában birodalomépítési és azzal szembenálló, patrióta, nemzeti szuverenitási harc zajlik – az európai intézményi központ – nevezzük röviden Brüsszelnek – és az unió szuverenitását adó, azt kölcsönző, azt megalkotó, annak önálló hatalmát delegáló államok közötti hidegháború. A mai Európai Unió társadalmi, jogi értelemben több, mint egy klasszikus nemzetközi szövetség. Ma már sok százezer oldalnyi saját joga van. Ennek a jognak az alkalmazására nagyhatalmú, saját bírósága van. Európai tanulmányok név alatt saját jogtudománya van. Már amennyiben elfogadjuk azt, az (alapvetően) marxista tézist, hogy a tudomány feladata nem a társadalom leírása, hanem annak megjobbítása, azaz megváltoztatása... (Ne fogadjuk el, ha van rá egy mód!)

Mi magyarok viharos történelmünk és országméretünk okán különösen érzékenyek vagyunk, ha szuverenitásról van szó és szenvedélyesen belevetjük magunkat az ezzel kapcsolatos vitákba. Az elmúlt másfél évtized nem véletlenül volt Magyarország és az Unió közötti csatazajtól hangos. Békebeli csatazaj volt ez: a puskapor, a bombák és a lövedékek helyett zsarolás, átverés, kicsinyes betartás, pénzügyi, gazdasági kényszerítés, megszegyenítési kísérletek tömege, az arrogancia voltak a harc eszközei a birodalmi térfélen. Ez azért nagyságrendekkel barátságosabb, mint egy igazi, forró háború. Ennek a dolgozatnak azonban nem ez a tárgya, az ennél körülhatároltabb terület: jog, bíróság, igazságszolgáltatás, illetve az, hogy miképpen használták, használják fel azokat a nemzeti szuverenitás, alapító Szerződéseket átlépő korlátozására és miként kell megvédeni magunkat. A szuverenitási küzdelemnek ez a leginkább háttérben maradt, megbújt területe. A magyar (volt) alkotmánybíró, jogászprofesszor, Pokol Béla egy évtizede felhívta a figyelmet a jurisztokrácia, a bíróuralom veszélyeire, de ha az ember körülnéz a nemzetközi, vagy uniós jogi szakirodalomban alig talál a témába vágó, a szuverenitásért aggódó, gondolkodásra készítő művet, az „european studies“ pedig jórészt az uniós jog és bíróság apológiájával foglalkozik, mert mint az uniós jognak Szerződésben is kimondott célja: „az egyre szorosabb szövetség”. Ez a szak sem lesz soha képes kilépni a propagandista, ideológiai komfortzónából, nehogy EU-ellenesnek bélyegezzék gyakorlóit. Robert Menasse, osztrák író „A főváros“ című, Brüsszelnél írt regényének kulcsjelenete jut eszünkbe, amikor a főhős, Alois Erhart professzor elmegy egy bizottsági megbeszélésre: „Erhart (...) azon tűnődött, hogy mi történhetett ezekkel az emberekkel, akik sok évig tanultak, majd harcoltak tanszékekért és felelős pozíciókért, és most mást sem tudnak, csak azt, hogy a sok-sok éve folytatott gyakorlatot mint a jövő kívánatos politikáját fogalmazzák meg. Ehhez semmi szükség think-tankre, kiálltotta közbe Erhart, ehhez elég egy bulvárújság is!”

Ha a Luxemburgban székelő Európai Bíróság nem veszítette volna el a józan mértékét, maradhatott volna továbbra is a szürke zónában, a sötétben. Az elmúlt néhány évben azonban egyre több olyan ítélet született általa, amellyel nyíltan a szuverenitási küzdelem frontvonalába pozicionálta magát. Ne feledjük, mindig ott volt, csak kevésbé látszott, ezért lehetett

az Unió lopakodó, a Szerződéseket – formális módosítás nélkül, bírói hermeneutikával – felülíró föderalizációjának a motorja már eddig is.

De ennek vége. A küzdelem résztvevői ma már mindkét oldalról azonosították egymást: barát-ellenség. Jöhet hát a nyílt sisakos harc. Mindenki menjen ki a pástra!

Jelen dolgozat néhány adalékot szolgáltat a szuverenitási küzdelemhez, de nem hivatkozik azzal, hogy szélteben és teljes mélységben feltárja annak minden fontos összetevőjét. Kezdetnek, figyelemkeltésnek, a vitát elindító, előrébb lökő javaslatnak egyelőre talán ez is megteszi.

ELŐBESZÉD – TERMINOLÓGIAI ÉSZREVÉTELEK

Egy fontos nyelvi természetű figyelmeztetéssel indítom a témát. A legnagyobb baj az általunk (is) gyakran tévesen használt szavakkal van. Az Európai Unió kapcsán sűrűn beszélünk „bírásról”, igazságszolgáltatásról, gyakran szolunk jogállamról, vagy épp „parlamentet” emlegetünk, pedig amikor ezt tesszük, máris belelépünk a föderalisták által állított csapdába. Menjünk sorban!

Az Unió nem állam, hanem szuverén államok között létrejött nemzetközi szerződés, amely bizonyos közös célok érdekében közös szabályokkal és intézményekkel rendelkezik a felhatalmazás (conferral) klasszikus jogi elvei alapján. Ha a jogállam – az Unió kontextusában mindenképp – téves, félrevezető kifejezést használjuk, akkor máris nem egy kölcsönzött és korlátozott szuverenitású szerződési konstrukciónak, hanem akarattunk ellenére nyelvileg is államnak tituláljuk. A szavakkal zsonglörködve olyan tulajdonságokkal ruházzuk föl, amelyeket sosem akartunk neki megadni. A pontosság kedvéért nem feledkezem meg egyrészt a kontinentális – német, francia –, vagyis inkább etatista szellemű, másrészt pedig az angolszász, skandináv, inkább a jog uralmával operáló jogállamisági koncepciók közötti lényeges különbségekről, de ezt most nem szükséges kifejteni.

Amikor – jobb híján – „bírásnak” nevezzük a Luxembourg városában működő uniós testületet, kifogatjuk a fogalmat, mert esetében szó sincsen egyenlő felek közötti pártatlan ítélezkéssel. Annak a bírónak titulált testületnek a genetikai kódjában – mint fentebb már utaltam erre – bele van írva, hogy az egyre szorosabb unió felé való haladást kell döntéseivel elősegítenie, vagyis nem az igazságra való törekvés vagy az elfogulatlanság a vezérelve, mint a hagyományos bíróságoknak. A határozatai irányba előre meg van szabva. Valami hasonlót a Tanú című film híres jelenetében láttunk: a vádiratot és az ítéletet összekeverték. Az esetben persze, mi nézők tudtuk, hogy felháborító, diktatórikus justizmordot látunk, itt viszont mindez be van vonva az európaiság iránti lelkesedéssel. Az ítélőképességünk elhomályosul, amikor a jeles és nagy hatalmú uniós testület mindennapos gyakorlatára tekintünk.

Hasonlóan félrevezető, ha a „parlament” szót használjuk, és ezzel egy szuverén, teljes döntési jogokkal bíró, jogalkotásra felhatalmazott gyülekezetre gondolunk, miközben a valóságban és az alapító Szerződés szellemében csupán egy gondosan kiválasztott, részleges hatáskörökkel bíró testületről van szó. Ez esetben is könnyű eltévedni a tévesen használt szavak dzsungelében, hiszen az így parlamentnek titulált szerv kísértetiesen úgy viselkedik – és láttuk, legalább akkora zajt tud produkálni –, mintha a parlamentek királya volna, miközben vitaidejének húsz százalékát sem tölti az alapvető parlamenti tevékenységgel, a jogalkotással.

Nyelvi figyelmeztetéseimet – még időben –, azért tettem meg, mert szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az úgynevezett uniós jogállamisági kérdések tárgyalásakor gyakran már meg sem lehet fogalmazni bizonyos problémákat, mert már induláskor, föladjá a nyelv a harcot az értelmetlenséggel szemben; rossz, téves vagy szándékoltan félrevezetést segítő kifejezéseket használunk mi magunk is.

Logikusan és jogilag pontosan a „jogállami” helyett a „szerződésszerű” viselkedés kifejezést kellene használni, azt kellene számon kérni az Unión. Ha így tennénk máris nem ruháznánk azt föl akaratomon kívül államszerű tulajdonságokkal, és máris értelmetlenné válna a szerződést megkötő államok belső alkotmányos rendjének külső uniós vizsgálata, alárendelése és másodrendű kezelése a közös intézményekhez képest.

Nem megnyugodva, de beletörődöm, hogy itt és most a lehetetlennel határos volna a több mint fél évszázad, és különösen a legutolsó évtized zavaros hordalékától megtisztítani a jogállamiság e tekintetben biztosan félrevezető fogalmát és visszatérni a „szerződésszerűség” pontos – és eredeti – terminusához. De azt, hogy feladjuk a tisztázó törekvéseinket és lépésről lépésre vissza ne hódítsuk a jogi fogalmak eredeti értelmét, azt, ami pontos és helyes, szellemileg végletesen igénytelennek tartanám.

Figyelmeztetés ez, hogy vegyük vissza a szavainkat, vegyük vissza európai jogi fogalmaink eredeti jelentését, mert különben még megfogalmazni sem fogjuk tudni, hogy mi a bajunk a hatáskörök tagországoiktól való elvonásával és a szuverenitásukba folyton belegázoló törekvésekkel. Az elkövetkezőkben – a megszokás okán – én is fogom (még) használni az imént elemzett téves kifejezéseket, de igyekszem az újakat, a pontosabbakat is lassanként bevezetni.

1. CIKK

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG

Az Európai Unió Luxemburgban székelő bírósága titokzatos intézmény, egyes kritikusai egyenesen úgy fogalmaznak, hogy rejtőzködik, bújkál a nyilvánosság elől. Erre jó oka van, ha az európai polgárok tisztában lennének azzal, hogy mi történik a sivárul modernista, az európai adófizetők eurómillióival kicsit sem spóroló épület falai között. Ez esetben ugyanis még több alappal elégedetlenkednének. A Bíróság ítéleteiben az általa emlegetett legfontosabb jogállamisági elvek között gyakran hivatkozik az átláthatóságra, különösen a közérdekű információhoz való hozzáférésre. Több jogtudós és politikai szereplő kifogásolta, hogy a bírák közötti eszmecserék nagy része titokban zajlik, a nyilvánosság nem lát bele a döntéshozatal folyamatába. Ez akadályozza a döntések megértését és a demokratikus elszámoltathatóságot. Sok esetben a meghallgatások nem nyilvánosak, vagy csak korlátozott hozzáférést biztosítanak az érdeklődők számára. Bár néhány fontos eset publikus, a bírálók szerint több fényre lenne szükség ahhoz, hogy működését szélesebb körben megértsék. Ami nem a világosban, hanem a szürke vagy sötét háttérben zajlik, az lehetőséget ad a bizalmat romboló gyanúra, hogy a bírói döntéseket átláthatatlan erők és érdekek befolyásolják.

Az ügyelosztási rendszer képezi például az egyik kritika tárgyát, mivel az az Unió nemzeti bíróságainak túlnyomó többségével ellentétben nem automatikus, ezért nem is lehet pártatlan. Ez is definíciószerűen csökkenti az igazságszolgáltatás függetlenségébe vetett bizalmat.

A jogtudományi bírálatok között szerepel az is, hogy a Bíróság sem az Európai Parlament, sem a tagállamok részéről nem áll kontroll alatt, vagyis hiányzik a jogállamiság – szerződésszerűség! – legfontosabb mechanizmusa: a fékek és ellensúlyok rendszere. A modern jogállam fő alapelve, hogy a túlhatalom kialakulása ellen a legjobb védelem, ha az intézmények kölcsönösen ellenőrzik és korlátozzák egymást. Bár a Bíróság ítéletei kötelező érvényűek és véglegesek, sok esetben nincs eljárás, amely biztosítaná, hogy a Bíróság átlátható és elszámoltatható legyen a tagállamok, a polgárok vagy az EU demokratikus intézményei részéről. Mindezt pedig a bírói függetlenség abszolutizált és túlhajtott fogalmával dúcölgik alá.

A súlyos hiányosságok miatt az elmúlt évtizedek során több javaslat megfogalmazódott a Bíróság működésének átláthatóbbá tételére, beleértve a döntéshozatal során alkalmazott módszerek nagyobb nyilvánosságát, az automatikus ügyelosztás bevezetését, a Bíróság feletti nagyobb parlamenti ellenőrzést. Mégsem történt semmi. A kritikákat mindig ugyanazzal az érveléssel söprik le: hogy a Bíróság független. Tovább azonban nem tartható, hogy a többi uniós intézmény tehetetlen vagy szándékosan tartózkodik a Bíróság ellenőrzésétől és ezáltal egy abszolút hatalom kibontakozását erősíti. Pokol Béla professzor ennek kapcsán írt könyvet a bíróuralomról. A bíróság hatalmi ág, a bíró hatalmat gyakorol. Az egyoldalú hatalomgyakorlás elvonja a polgárok által választott parlamentek jogait és a politikai rendszert a polgároktól még távolabbra viszi, tovább csökkenti a politikai intézmények iránti közbizalmat.

Mi, magyarok jól emlékszünk még azokra az Alaptörvényünkkel kapcsolatos brüsszeli kritikákra, amelyeket azért fogalmaztak meg, mert a magyar jogalkotó a magas fővárosi ügyszám miatt az ítélkezés felgyorsítására vidéki bíróságokra tette át az ügyek bizonyos részének a tárgyalását. Micsoda kiabálás volt az Unióban és az Európai Parlamentben! (A magyar kormány végül rugalmasan visszalépett a tervtől...) Eközben az Unió bíróságán az ügyelosztás minden, csak nem automatikus. Ma már léteznek tudományos tanulmányok – igaz, a jogi szalonokban nem nagyon emlegethetik őket, vagy rosszabb esetben szélsőségesnek bélyegzik azokat –, amelyek személy szerint a bíróság elnökének, Koen Lenaertsnek a túlhatalmát is nyíltan bírálják. A jogállamiság legalapvetőbb elveivel ellentétes gyakorlat sokakat felháborít. A legfontosabb ügyeket zárt bírói klikk kapja, az elnök(ség) által kevésbé kedvelt bírókat periferiára szorítják. Az automatikus ügyelosztás bevezetése ezt az oligarchikus rendszert egycsapásra felszámolná.

A transzparenciahiány hatalmi arroganciával párosul. A Bíróságot továbbra is védi, hogy döntéseit jogi formába burkolja, ezért „nem illendő” azokat politikai platformról, politikai érveléssel bírálni. A szuverenitás védelmében a Bíróság előtt közösségi intézményekkel vitatkozó tagországoknak a statisztika szerint minimális esélyük van a győzelemre. Mégsem illik beszélni arról, hogy az Európai Bizottság által a tagországok ellen indított kötelezettségszegési eljárások több mint kilencven százalékában a Bíróság a Bizottságnak ad igazat és ez az arány csak tovább növekszik a tagországok kárára. Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, mint egy tagországnak az Európai Bíróság előtt pert nyerni. Kiváló közelmúltbeli példa a sikeres magyarországi, infláció-ellenes intézkedésekkel szemben hozott ítélet, amely a járvány utáni

szükséghelyzetet sem tartotta elég indoknak az inflációra lelkesen spekuláló kiskereskedelmi láncok ideiglenes hatósági árra kötelezésére néhány alapvető termék esetében.

A Bíróság apparátusa összeér, szoros átfedésben van az Unió többi közösségi intézményével, ahol jelenleg nagy többségben vannak a föderális eszme hívei. Az igazságszolgáltatás kiáltó jogállami problémái helyett pedig az Unió a tagországok, különös előszeretettel Magyarország jogállami kérdéseire koncentrál és eszébe sem jut, hogy a saját portája előtt is van éppen elég söpörnivaló. A Bíróságnak kellene elől járnia abban, hogy magára is alkalmazza a jogállam gyakran terhes, bonyolult, de fontos garanciális követelményeit, ehhez képest kettős mércét alkalmaz. Milyen tekintélye marad egy olyan intézménynek, amely másoktól követeli meg azt, amelynek elmulasztását saját magánál még csak „észre sem veszi”? Visszajutottunk oda, hogy miért fontos az átláthatóság: korlátok közé szorítja a hatalommal visszaélőket.

Magyarország nem mehet el a következmények mellett, mert a Bíróság egyik leginkább provokatív megnyilvánulása, a 2024. június 13-án hozott menedékes ítélet bennünket érint közvetlenül: a magyar államot a menekültügyi szabályok megsértése miatt 200 millió eurós bírsággal és további egymillió napi pénzbüntetéssel sújtották. Úgy fogalmaztam, hogy a Bíróság nyíltan kilépett a föderalizmusért folytatott európai küzdőterre. Ezután – és néhány lengyel bírósági ügygel foglalkozó ítélet, valamint a nagy biztonsággal várható, magyar gyermekvédelmi törvénnyel kapcsolatos ítélet – után már nem lehet többé titkolni, hogy a Bíróság hol áll a nagy szuverenitási küzdelemben. Az ítélet a hatalommal való visszaélés mintapéldája annak, hogy hova vezet a korlátok nélküli önkény. Az ítélet ezer sebből vérzik, felmutatja mindazokat a sérelmeket, amelyek a jogállamiságot az Unióban és annak igazságszolgáltatásában érik.

Az alapjául szolgáló menekültügyi intézkedés, az, hogy a menedékkérelmeket még a kérelmező uniós területre való belépése előtt el kell bírálni, hogy csak olyan személyek léphessék át a határt, akik erre előbb engedélyt, jogosultságot kaptak, nos Magyarország esetében ez a gyakorlat egy évtizeden keresztül sikerrel tartotta távol a nem jogosultakat, miközben ésszerű és a nemzetközi kötelezettségeknek is megfelel. A bíróság fő érve, hogy Magyarország a többi országra hárítja a terheket, álságos. A fordítottja igaz: a Schengeni határvédelmet elmulasztó országok ártnak az Uniónak, a büntetés őket kell sújtsa.

A tagországokban az emberek többsége már a belépés előtt vizsgálna a menedékjogi jogosultságot, mivel azzal ma már minden józan polgár tisztában van, hogy az utólagos kiutasítás lehetetlennel határos. Mi, magyarok egy népszavazás után az Alaptörvénybe is belefoglaltuk, hogy magunk akarjuk eldönteni, hogy kikel kívánunk saját hazánkban együtt élni. Szinte minden érintett ország hasonló a technikának a bevezetésén gondolkodik. Lengyelországban a balliberális kormánykoalíció fontolgatja a migrációt korlátozó terveket. Olaszország Albánia területén nyitott tábor, ahol már az országba való belépés előtt el lehet választani azokat, akik üldözés, háború elől menekülnek, azoktól, akik pusztán a jobb megélhetés miatt érkeznek.

Horribile dictu az Unió által 2024 tavaszán, sebtében elfogadott „migrációs csomag” is több pontot tartalmaz, amely a bizonyos speciális esetekben a belépés előtti külső vizsgálat irányába mutat, még ha nem is meri kimondani, hogy ez általában a megoldás. Magyarországot azért büntetik csillagászati bírsággal, mert azt teszi, amit néhány éven belül minden

tagország szabadon megtehet. A büntetőjog klasszikus elve, hogy ha egy cselekményt kivesznek a büntetendőkhöz listájáról, akkor az enyhítést a folyamatban levő ügyekben is alkalmazzzák. Kivéve Magyarországot. A jogállami elveket a Bíróság csak ellenünk citálja!

A Bíróság tavaly júniusi ítélete megalapozatlan, önkényes és idejétmúlt. A luxemburgi elefántcsonttoronyig még nem ért föl a polgárok, a józan ész hangja. Ott továbbra is azt erőltetik, hogy mindenkit be kell engedni és majd utólag eldöntik, hogy ki maradhat. Ott még nem vették észre, hogy az útlevelel, személyi igazolvánnyal közlekedő sok millió jogkövető uniós állampolgár egyszerűen nem érti, hogy a Bíróság a papírok, személyazonosítás nélkül mozgó személyek ellenőrzését velük szemben miért nem tartja szükségesnek, a belépés megtagadását miért minősíti szabálysértőnek, hogy miért várja el, hogy bemondásra átengedjék a migránsokat a határon.

Kivételes döntésekkor, ha az ítélet eltér a közzelfogástól és a korábbi precedenstől, illendő alapos érvekkel, indokolással alátámasztani. Elolvassa az ítéletet azonban annak ideológiai üressége és dogmatizmusa ugrik csak az ember szemébe: egy senki által nem elszámoltatható hatalom öntelt arroganciája: megteszem, mert megtehetem, úgysem kell elszámolnom a polgároknak, de még a tagországok politikusainak sem a döntésemről...

Az európai polgároknak ideje megfontolni, hogy meddig hagyják, hogy a nevükben, a nekik fontos, bírósági jogkörön messze túlmenő kisugárzású, alkotmányos jelentőségű kérdésekben, beszámoltathatatlan, senki által nem választott testületek döntsenek.

A Tanács és a Parlament feladata, hogy visszatérítse a nagyhatalmú Bíróságot a józan ész talajára. A Bíróság a fontosabb szerződés módosításokból rendre kimaradt. A legutóbbi, német-francia tudósok által készített reformtervezet az Unió jövőjéről hallgat a Bíróság túlhatalmáról, pedig az Unió legnagyobb hatalommal bíró intézményére végre ideje volna kiterjeszteni a jogállami – szerződésszerűséget vizsgáló! – ellenőrzést. Indításképpen a Tanácsnak és a Parlamentnek alkotnia kell egy-egy átfogó jelentést: mely reformokra van szükség az uniós igazságszolgáltatásban? Az Európai Unió és a Bíróság sokat foglalkozik a tagországok bíróságaival, ideje saját magára alkalmazni a másoktól oly precízen és agresszíven megkövetelt feltételeket.

Magyarország élen járhat – mi tapasztaljuk meg az európai bírói visszaélés legdurvább, legszemérmertlenebb formáit. A Bíróság 2024. június 13-i ítélete az Európai Unió egész szervezetének az egyensúlyát fenyegeti.

A Bíróságot valódi bírósággá kell átalakítani. Új feladatai között – a közösségi jog kikényszerítésén és az uniós alkalmazottak jogvitáinak eldöntésén túl – a többi közösségi intézmény hatáskörtúllépésével szembeni nemzeti szuverenitásvédelem is ott kell legyen. Az uniós intézmények és a tagállamok hatásköreinek világos Szerződés-beli elhatárolásával és az „egyre szorosabb uniós” elvének törölésével, a mai rendszer új közösségi szerkezettel való felváltásával mindennek szerződéses alapot szükséges teremteni. A Bíróságnak, azon túl, hogy uniós szerv, a tagországok közös bíróságának is kell lenni, amelynek a szuverenitásuk közösségi intézményekkel szembeni védelme is feladata. A Bíróság feladata volna a jogállamiság elveinek közösségi intézményekben való érvényesülésének garantálása is. Apparátusa és más közösségi intézmények apparátusa esetében megkerülhetetlen annak kimondása, hogy munkatársaikra, vezetőikre szolgálati idejük lejártá után hosszan vonatkozzon az összeférhetetlenség szabálya.

A bíróság jogérzelmezési gyakorlatánál pedig a szigorú Szerződéshez kötöttségre szűkítés kívánatos. Az új szabályok életbelépése után a bíróság ne hivatkozhasson korábbi döntéseire.

Ezek a kritikai észrevételek és a hozzájuk kapcsolódó javaslatok segíthetik visszaállítani a Bíróság elvesztett tekintélyét, az Unió és a Szerződések belső egyensúlyát.

2. CIKK

AZ UNIÓS INTÉZMÉNYEK JOGÁLLAMISÁGOT – SZERZŐDÉSSZERŰSÉGET – SÉRTŐ MŰKÖDÉSE

Megtévesztés áldozatai vagyunk.

Az Európai Unió intézményei – a jogállamiság fogalmát kihasználva és szétfeszítve – az őket létrehozó tagországoknak akarják megmondani, hogyan kell helyesen működni, eközben saját jogsértéseiket korlátozó szabályokat viszont nem tűrnek maguk fölött. Olyan ez mintha a felügyeletre szoruló kiskorú gyermekek maguk döntenék el, mit kell az őket felügyelni jogosult szüleiknek tenniük. Az embernek joggal támad az érzése, hogy a dolgok normális rendjének felforgatása gondosan takargatott hatalmi célokat szolgál. Yonescu tollára kívánczozó abszurd drámához hasonlít. (A romániai, az elnökválasztást antidemokratikus módon elszabotáló eseményekre tekintettel román származású drámáirót választottam a hasonlathoz.)

A Szerződés 2. Cikke felsorolja az uniós alapértékeket – köztük a jogállamiságot – és azokat logikusan a Szerződés által létrehozott uniós intézményrendszerre vonatkoztatja: „Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul.” Egyértelmű, hogy a mondat alanya az Unió. Egyértelmű, hogy a mondat a Szerződés által létrehozott konstrukcióra, vagyis az Unióra vonatkozik, annak fundamentumait nem csupán leírja, hanem konstituálja is. Ezután, később következnek, a létrehozott intézményrendszer szabályait, eljárásait, működését leíró cikkek, amelyek alkalmazásakor ezen alapelveket irányadónak kell tekinteni. Azok rögzítenek egy, az uniós jog szabályainak megsértése esetére vonatkozó eljárást is. A 258. Cikk, a közelezettségszegési eljárást szabályozza, amely a tagok szerződészerű magatartása kikényszerítésének eszköze.

Az Uniót létrehozó felek, a 7. Cikkben (korábban 5. Cikk) meglepő, a szövegnek ellenmondó módon egy speciális eljárást is bevezetnek az alapelvek tagállami megsértése esetére. Különös és önmagáért beszél, hogy itt viszont már kínosan hiányzik az a párhuzamos eljárás, amely az alapelvek megsértése esetén nem a tagországok, hanem az unió intézményeinek a szankcionálására irányulna. A 7. Cikk *ultra vires*, azaz erején túli szabályt fogalmaz meg, vagyis túlterjedkedik az Unió hatáskörén, pedig magától értetődik, hogy az Uniót (korábban a Közösségeket) alapítók nem saját magukat akarták megregulázni. Miért tették volna? Azt akarták, hogy az Unió a Szerződések betűje szerint működjön és ha nem ez történik, akkor jogilag is számon lehessen kérni.

Az Unió – politikai, hatalmi okokból – kifordult a sarkaiból, az uniós intézmények kezdték el vizsgálni az őket létrehozó államokat saját, belső, át nem ruházott, szuverén ügyeik tekin-

tetében a jogállamiságra hivatkozva. Olyan ügyeket tanulmányoznak és elemeznek, amelyek felhatalmazás hiányában soha nem kerültek át uniós, közös hatáskörbe.

Ideje rendbe tenni a dolgokat és visszaállítani a Szerződés eredeti értelmét!

Az EU intézményeknek (is) az európai jog közös alapelvei szerint kell működniük. Ezek a jog uralma, a jogállamiság és a demokrácia. A Szerződésekben meghatározott jogállamisági előírás eredeti célja, az uniós intézmények jogállamisági működésének garantálása, azok tehát nem vonatkoznak a tagországok nemzeti hatáskörében maradt, át nem ruházott, oda nem kölcsönözött jogterületekre. A szerződésbeli szabályozás célja az, hogy megkülönböztessék az EU-t, mint hatalmi szervezetet a totalitáriusan működő rendszerektől. Az unió jogállami működése érdekében, az eredeti célkitűzéseket megfelelő mechanizmusok útján érvényesíteni kell.

Manapság az uniós jogállamisági törekvések kimerülnek a tagállamok uniós intézmények általi jogi, ideológiai és pártpolitikai célú támadásában, bírálatában és szankcionálásában, holott a tagállamok alkotmányos identitása kívül esik az unió hatáskörén. A Szerződések szövegéből az intézményeket számonkérő jogállamisági elvárásokat lehet korrekt módon levezetni, szemben a tagországokkal szembeni, kiterjesztő, jelenleg alkalmazottakkal. Ennek ellenére a jogállamiság politikai harcokban használt fogalma alatt ma szinte kizárólag az utóbbit, vagyis a tagországokkal szembeni jogállamisági eljárásokat értik.

Az 1990-es évekig az uniós jogállamiság és a demokrácia fő kérdése az volt, hogy a közösségi intézmények jogszerűen működnek-e, megfelelően képviselik-e a tagállamok érdekeit és biztosítják-e az állampolgárok alapvető jogainak tiszteletben tartását. Az uniós intézmények azonban szabadulni akartak a működésük feletti kontrolltól. A bővítésre való felkészülés – és az újonnan csatlakozó országok megiregulázására irányuló törekvés – alkalmat kínált a közös intézmények számára, hogy maguk helyett a tagállamokat tegyék a jogállamisági vizsgálat tárgyává, ezért kiegészítették az általános, az unió egészére vonatkozó alapértékeket a tagországokkal szemben alkalmazható 7. Cikk szerinti speciális eljárással. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jogállamiság és a demokrácia alapelvei külön nevesített eljárás nélkül ne vonatkoznának az EU intézményeire, sőt, azok a Szerződések nem *ultra vires* értelmezését garantálva éppen az utóbbiakra vonatkoznak.

Az EU intézmények nem szerződésszerű visszaélései hosszan sorolhatók az alábbiakban, néhány típusos példát adok hozzá a korábbi bírósági, igazságszolgáltatási témához.

- A Szerződések és az abban rögzített elveket rendszeresen megsértik (pl. az EP nyíltan kimondja, hogy a maga részéről felmondja a lojális együttműködés elvét a magyar elnökséggel kapcsolatban).
- Az uniós hatásköröket átlépik, a Szerződések sértő módon törekednek hatásköreik bővítésére (pl. jogtalan beavatkozás a nemzetbiztonsági ügyekbe - Pegasus).
- Megállapodásra törekvés helyett megkerülik a tagállamokat (pl. külügyi vétó kikerülése azzal, hogy a külkereskedelmi területére játsszák át, értelmezik át az adott kérdést, oda, ahol nincs tagállami vétó, amire Ukrajna esetében több próbálkozás is volt).
- Jogsértő gyakorlatukat utólagosan saját maguk jóváhagyják (pl. az EP szabálytalanul hozott döntéseinek utólagos legitimálása a Covid korlátozások után).

- Az átláthatósági szabályokat megsértik és megkerülik (a Parlament főtitkára jogtalan beiktatásának elfedése, az Európai Bizottsági elnökhelyettes Pfizer üzenetváltásainak titkosítása).
- Pénzért vagy egyéb okból jogosulatlan előnyöket biztosítanak (pl. Katar-ügy). Megsértik saját etikai szabályzataikat, veszélyeztetve az intézmények integritását és tekintélyét.

Kérjük tehát számon az EU intézmények működésén a jogállamiság elveit! Számolni kell azzal, hogy – mint eddig mindig –, az Unió intézményei ezt minden lehetséges jogi és gyakorlati eszközzel szeretnék elkerülni.

A jelenlegi szabályok (pl. Számvevőszék eljárása, összeférhetetlenségi előírások, éves beszámolók) több okból alkalmatlanok az EU intézmények jogállamisági válságának kezelésére:

- A lojális együttműködés elvét az EU intézmények úgy értelmezik, hogy nem vizsgálják egymás eljárásai jogi feltételeinek a fennállását, szabályszerűségét, pedig a demokrácia és a jogállamiság – szerződösszerűség – elvének megfelelő hatalomgyakorlás alapelve, a fékek és egyensúlyok rendszere ezt megkövetelné.
- Még ha meg is állapítanak az EU intézményei egymással szemben szabálytalanságot, nincsen mechanizmus, amely az egyedi visszaéléseket egymással összekapcsolná. Az Európai Unió a Magyarországgal szembeni jogállamisági eljárásokat rendre azzal indokolja, hogy a „rendszerszintű” jogsértések az Unió 2. cikk szerinti alapértékeinek (demokrácia, jogállamiság) megsértését jelentik. Arra hivatkoznak, hogy nem elégséges egyedileg, kötelezőszegési eljárásokban rendezni a magyar ügyeket. A Parlament, a Bizottság, a Bíróság jogállami elvekkel ellentétes működése és gyakorlata esetén miért nem követelik a rendszerszerű vizsgálatot?! A budapesti Nézőpont Intézet 2024-ben készített egy részletes példakatalógust az uniós intézmények szerződösszerűséggel ellentétes gyakorlatairól. Volt mit összegyűjteni.
- Új, külön jogállamisági – szerződösszerűségi – eszközt kell létrehozni. Az erről szóló vitát meg kell indítani. A 2024-es magyar elnökség keretében a reform felkerült már a meg tárgyalandó kérdések közé. Az intézmények fölötti jogállami ellenőrzés megindítása megelőző lépésként is fontos, mert közben ezek az intézmények folyamatosan növelik a saját eszközeik számát a tagállamok ellenőrzésére. Ilyen viszonylag újkeletű, különösen szuverenitást sértő és veszélyes kísérlet az Alapjogi Charta hatályának kiterjesztési szándéka az uniós intézmények közti viszonyokon és az uniós jog alkalmazásán kívüli területekre. Ez szintén az *ultra vires* elvbe ütközik!

Annak sincs jogi akadálya, hogy tagállami nemzeti parlamentek saját uniós bizottságaikat egybefoglaló platformjukon (COSAC) jelentést alkossanak az EU intézményekben tapasztalható jogállamisági – szerződösszerűséget érintő – viszonyokról, hasonlóan a bizottsági és parlamenti, amúgy jogi hatással nem bíró jogállamisági országjelentésekhez. Ezeket egészíthetik ki az EP-képviselőknek és a szuverenista frakciók rendelkezésére álló egyéni és kollektív, parlamentáris eszközök. Ezekből és más elemekből megszülethet egy reformjavaslat. Ehhez az eljárási és intézményi eszköztárat is szisztematikusan számba kell venni. Jogállamisági kontrollra van tehát szükség az Unió intézményei fölél!

Tapasztalatunk Európában eltérő, mi magyarok sok mindenről másként gondolkodunk, de meggyőződésünk, hogy a mi, másokénál eltérő, magyar, nemzeti nézőpontunk segítheti a Közösséget kilábalni a mostani nehéz, többszörös válságból. Figyeljünk egymásra! Tanuljunk egymástól!

3. CIKK

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGOK SZEREPE A NEMZETI SZUVERENITÁS VÉDELMEBEN AZ UNIÓBAN

A magyar Alkotmánybíróság idén 35 éves. A rendszerváltoztatás idején Magyarországon egyetértés volt abban, hogy a létrejövő új, népképviselőre alapuló rend alkotmányos alapelveit és szabályait, annak a tárgyalásokkal módosított alkotmányát az alkotmánybíróság intézményével jogilag is meg kell védeni. Új alkotmány nálunk 2011-ig nem született, de a kommunista diktatúrából a demokráciába igyekvő országokban – így nálunk is – különös jelentősége volt annak, hogy a politikai túlhatalom, a kommunista, a totalitáriánus zsarnokság megakadályozása és jövőbeli visszatérésének megelőzése érdekében a létrejövő jogállamot a hatalmi ágak egyensúlyával, azok egymás közti kölcsönös ellenőrzésével és a polgári alapjogok fokozott védelmével garantálni kívántuk. Úgy láttuk, hogy az alkotmány védelmére létrehozott alkotmánybíróságok a Vasfüggöny szerencsésebb oldalára került nyugati társadalmakban addig sikerrel védtek meg alkotmányos rendet és az ügyek békés, eljárászerű kezelésével elősegítették a társadalmi nyugalmat.

A mi alkotmánybíróságaink megkezdtek működesüket, de már akkor is sokaknak feltűnt, hogy ezek az új szervek az ítéleteikben szinte kivétel nélkül külföldi példákat és precedenseket citáltak, pedig országaink hosszú és innovatív jogtörténettel büszkélkedhetnek, amely semmivel nem szegényebb, mint a nyugatiaké. A kontinens első kartális alkotmánya Lengyelországban született és a magyar Aranybulla, vagy a vallásszabadságot először kimondó 1568. évi tordai vallásügyi törvény a maguk korában világra szóló elvi jelentőségű alkotmányjogi kezdeményezések voltak. Az új helyzetben a rendszerváltoztatáskor többnyire úgy értelmezték a közjogot, mintha a nemzeti- és vörös-szocialista rendszerek a világháborúk előtti alkotmányos múltat, jogi vívmányokat is végleg eltörölték volna és a kontinuitás visszaállítása már lehetetlen lenne. Segítette a téves irányt, hogy a nyugati ítélkezés is gyanakodva tekintett a korábbi saját gyakorlatra, és az is, hogy számos nagy, ezért másoknál jogi referenciául szolgáló európai állam XIX. századi konstrukció lévén, nem rendelkezett hosszabb, számottevő, közös nemzeti jogi hagyománnyal. A közjog amnéziássá tétele előfeltétele volt annak, hogy a bizonytalan, folyton változó divatos ideológiák válhassanak a biztos és kipróbált ősi gyakorlat és szilárd, keresztény alapozású morális elvek helyett az ítélkezés hivatkozási alapjává, a bírászkodás pedig a valóságtól elszakadó, progresszívnek nevezett társadalmi átalakulás segítőjévé, vagy éppen a nemzeti szuverenitás leépítésének eszközévé.

A hatalmi ágak egyensúlya megbomlott. Az eredeti Montesquieu-tól származó egyensúlyt hangsúlyozó hatalmi elvet felváltotta a bírói hatalmi ág sérthetetlenségének a doktrínája. Egyre több feszítő társadalmi kérdés megoldása került át a képviselői és többségi elvű törvény-

hozástól a bírói döntések közé. Magyarországon a 90-es évek alkotmányozási patthelyzete okán alapvető, érzékeny, társadalmi viták dőltek el alkotmánybíróági ítéletekkel - a beleegyezési korhatár, a halálbüntetés eltörlése, vagy a kommunista bűnök elévülése, a kárpótlás etc., olyan ügyek, amelyekről normális esetben a hagyományos felosztás szerint a jogalkotó dönt.

A megosztó vitákat saját javukra befolyásolni kívánó hatalmak, ideológiai, nyomásgyakorló, nyitott társadalmat erőltető csoportok úgy vélték, hogy fölösleges és kevésbé hatékony a választásokon induló pártok, vagy törvényhozó testületek, képviselők költséges és hosszadalmas meggyőzésével, vagy más úton történő megnyerésével vészoldni, amikor a végső döntéseket hozó bíróságok kevesebb befektetéssel „megnyerhetők”. Nem véletlen, hogy a gyakran civil védőszínekben megjelenő nem-kormányzati szervek áttették a hangsúlyaikát és céljaik eléréséhez egyre nagyobb mértékben használták a bíróságokra való nyomást. Ezzel a társadalmi többségnél eleve reménytelen kisebbségi célok megvalósítására is út nyílt. Erre a választásokon a hatalomért megküzdő politikai erőknél csekély esély lett volna, de a direkt társadalmi felelősségtől látszat szerint is fokozatosan megszabaduló, egyre inkább politikai és ideológiai bírálat fölé emelt, nemzeti lojalitásukat külső nyomásra könnyebben feladni kész bíróságoknál egyszerűbb volt a dolguk. Az NGO-k, azaz a nem kormányzati szervek szállították a bírói megfellebezhetetlenséghez a támogató doktrínákat és gondoskodtak a szükséges társadalmi érzékenyítésről. A demofób hatalmi elitiek jogállaminak titulált eljárásokkal igyekeztek elszigetelni – mint illegitim nézetek alanyait – az embereket. Ezzel, a hatalomtól, távol szerették volna tartani őket a lényeges társadalmi kérdések eldöntésétől. A döntések kiszervezésének eredménye, hogy a hivatásos politika világszerte eltávolodott a társadalomtól, a rohamos bizalomvesztés következett a politikai intézményrendszerben. Ez jelentős destabilizációs tényezővé vált.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás új igényeket is támasztott és új lehetőségeket nyitott meg mind a népképviseleti alapú szuverenitás gyengülése, mind a döntések nemzeti hatáskörből történő kiszervezése tekintetében.

Létezik egy fontos, szándékosan lezáratlanul hagyott vitakérdés az európai unióban működő bíróságok tekintetében. Az unió jog általi föderalizálását nyíltan kitűző Európai Bíróságnak számos olyan döntése van, amellyel túllép a saját hatáskörén, amely sérti a tagállamok alkotmányos identitását. Mivel az Európai Bíróság jogköre elvben korlátozott, hiszen annak alapját a nemzeti szuverenitásból a tagországok által a közösbe kölcsönzött felhatalmazás adja, az ezt túllépő elvi döntései figyelembe vételére az Uniónak alá nem rendelt, nemzeti Alkotmánybíróságok és bíróságok nem kötelezettek. Mivel azonban formálisan a végső szó gyakran az Európai Bíróságnál van és annak döntései nem megfellebezhetők, azzal komoly hatalmi pozíciót vívott ki a többiek fölött. A nemzeti alkotmánybíróságok több esetben felvették a kesztyűt és több kevesebb nyíltsággal, illetve vehemenciával szembe helyezkedtek a Bíróság döntéseivel, de jelen pillanatban nincs fórum, amely egymással való nemzeti-európai vitában levonhatná a végső következtetést. Az egymással konkuráló hatáskörök között így valószínűleg az erők közti versengés fog végül dönteni, vagy a patthelyzet tartósan fennmarad. E tekintetben Európa visszatérőben van a középkorban jellemző, töredékes joghatóságok korába. Az sem mellékes, hogy mindez akkor történik, amikor jelentős mértékben kiéleződtek a társadalmi, ideológiai természetű globális és nemzeti viták, és az arról szóló disputa is, hogy ezekben törvényhozási, demokratikus, többségi testületek, vagy félrevezetően technokratikusnak, politikamentesnek

deklarált bíróságok dönthessenek-e. Vagyis a tét óriási, az a kérdés, hogy a folyton változó ideológiai hisztériák képesek lesznek-e felülírni a normalitás világát, az élet alapvető parancsait. Ezért akármennyire is joggal ódzkodunk a bíróságok újdonsült magukra vett szerepzavarától, bármennyire idegenkedünk a hatalmi ágak közti egyensúly korábban leírt felborításától és a nyilvánvaló jurisztokratikus törekvésektől, a nemzeti alkotmánybíróságoknak – a magyar Alkotmánybíróságnak – ki kell menniük a küzdőterre és be kell szállniuk a vitákba, gyakorolniuk kell a nemzeti alkotmányos felhatalmazásukat, amely semmivel sem gyengébb, mint a luxemburgi Bíróságé. Különös tekintettel igaz ez a szuverenitási küzdelmekre. Lehet, hogy az ítéletek józansági versenye lesz majd csak képes helyreállítani a korábbi egyensúlyt. A magyar és más alkotmánybíróságoknak, nemzeti bíróságoknak teljes erővel be kell szállniuk a józanság és a nemzeti szuverenitás oldalán, a sok száz éves európai keresztény és patrióta hagyományokra alapozva a honvédő- és a demokrácia-küzdelembé! Mielőtt késő lenne.

4. CIKK

A NEMZETI BÍRÓSÁGOK ELŐZETES ÁLLÁSFOGLALÁSI KÉRELMEZÉSÉNEK SZUVERENITÁSI PROBLÉMÁI

Az uniós igazságszolgáltatás súlyosan problematikus intézménye, hogy a nemzeti bíróságok az előttük vitatott nemzeti érdekű és szintű ügyekben az uniós jog egységes alkalmazásának igényére hivatkozva közvetlenül, „előzetesnek“ nevezett eljárásban a luxemburgi bírósághoz fordulhatnak. Ez nem véletlenül vált az Unió, jog segítségével végrehajtott föderalizálása egyik legfontosabb harci eszközévé. Az Európai Bírósághoz fordulás még ha jóindulatú vagy bizonytalanságból ered is, még ha nem is vezeti a bíró részéről feltétlenül hazaáruló indulat, akkor is barátságtalan lépés a hazai jogrendszerrel szemben, mert a nemzeti joghatóságból és ezáltal a demokratikus ellenőrzésből is kiveszi azokat a kérdéseket, amelyeket rendesen egy adott állam keretein belül lehet, kell eldönteni. Ha ugyanis sikeres a kiszervezés, sem a demokratikus, sem a nemzeti kontroll nem lesz többé lehetséges. A végeredmény szempontjából közömbös, hogy az érintetteknek mi a motivációja: a nemzeti szuverenitásukról való szándékos lemondás, nyílt vagy burkolt ideológiai cél, doktrinális bizonytalanság, tanácstalanság vagy önbizalomhiány, vagy akár az európai jog egységesítése iránti őszinte lelkesedés etc. A végeredmény ugyanaz: a kérdés eldöntése kikerül a nemzeti körből és külső, ellenőrizhetetlen erők bizonytalanságai közé csúszik át. Ez sérti, kockázatnak teszi ki a nemzeti jogállamiság fő alapelvét, a jogbiztonságot is. Az ilyen döntések nem csupán a többi állami ágtól való hatalomelvontást hozzák magukkal, de a joghatóság tekintetében is kiviszik az adott ország területéről és hatásköréből az ügyeket, köztük ideológiai és társadalmi tekintetben érzékeny kérdéseket, olyanokat, amelyekről az egyes európai társadalmak nagyon eltérően vélekednek. Mindez egy olyan testület elé kerül, amelyet könnyen bizonyíthatóan irritál a nemzeti szuverenitás eszméje, ideológiailag nem semleges, vagy amelynek pártatlansága alappal megkérdőjelezhető. A párhuzamos, egymással versengő jogalapok közti szabad választás plusz lehetősége kihúzza mind a nemzeti döntéshozatal, mind pedig a tagállami jogalkotói és végrehajtoi hatalmi ág alól a talajt.

A tagországok bírói testületei, az Alkotmánybíróságok nemzeti, állami intézmények, jelentős hatalmat gyakorolnak, számos társadalmi kérdés eldöntésében vesznek részt. Jogi, közjogi, állampolgári, nemzeti lojalitás is köti őket a társadalomhoz, az államhoz, amelynek alkotóelemei, amelyben működnek. Ha őket intézményként aligha érinti közvetlenül a parlamenti választási küzdelem, de döntéseik – szándékolt vagy nem szándékolt – ideológiai töltete és hatása révén ők is részesei a demokratikus politikai döntéshozatali folyamatnak. Ha egy olyan hatalmi ág, mint a bírói, amely a jog értelmezésére – és nem megváltoztatására! – van felhatalmazva, és amelynek döntése a vitában a végső szót jelenti, eddigi jogosultságai mellé megkapja az általa alkalmazandó több jog tekintetében is a választás lehetőségét, azzal ellenőrizetlenné és ellenőrizhetetlenné válik a rendszer. Mindez szembe megy az ítélkezés azon alapelvével is, hogy a döntéseket a polgárokhoz minél közelebb kell meghozni. A római jog azért válhatott a világ legbefolyásosabb jogrendszerévé, mert a jogviták rendezése gyakorlatias tudott maradni és nem távolodott el a mindennapi valóságtól. Az uniós ítélkezésnek az volna a helyes módja, ha az közvetlenül tagországok jogi gyakorlatából táplálkozna. Ha az uniós testület közvetlenül átveszi a tagországi bíróságoktól a nemzeti gyakorlat alakításának jogát, lehet, hogy a jog egységesebb lesz, de idővel irrelevánssá, ezáltal értelmetlenné és érvényesíthetlenné válhat mind uniós, mind tagállami szinten. A nemzeti bíróságok joga, hogy honi ügyekben előzetes eljárás keretében Luxemburghoz forduljanak a nemzeti szuverenitás már eddig is jelentős, lopakodó elvonását hozta, az európai föderalizációs törekvések kiemelkedő eszköze volt. Ezt a célt az érintettek nem titkolják. Azok a tagországok, amelyek az előzetes eljárás intézményét joghatóságuk védelmében korlátozni kívánták, vagy egyszerűen csak lebeszéltek bíráikat erről, rendre jogállamisági kritikákkal néztek szembe.

Mindezért a nemzeti szuverenitásnak és a nemzeti ítélkezés önállóságának garantálása érdekében ezt a döntést kiszervező lehetőséget törölni kell az uniós jogból, de az addigi átmeneti időben is csak kivételes esetekben szabad gyakorolni. Ez több mint jogtechnikai kérdés. Nemzeti ügy, államrezon, hazafisági és demokrácia-probléma.

ZÁRÁS

A dolgozatomat példákkal aládúcolt figyelemfelhívásnak szánom arra, hogy a nemzeti szuverenitás Unión belüli ügyében az eddigieknél jobban oda kell figyelni az uniós jog, az uniós igazságszolgáltatás terepére, különösen a bírósági dimenziókra. Világosan látni kell, hogy mi történik ebben az eddig szándékosan homályban tartott szférában. Az amerikai Legfelső Bíróság bírója, Louis Brandeis írta 1913-ban: *„A nyilvánosság joggal dicsérhető a társadalmi (...) bajok orvosságaként. Azt mondják, hogy a napfény a legjobb fertőtlenítőszer; az elektromos fény pedig a leghatékonyabb rendőr.”*

Ideje a Bíróságon is fölkapcsolni a villanyt!

Őrizni az őrzőket is kell!

(Az esszé egy-egy fejezete szerkesztett változatban megjelent a Mandiner 2024 november 4-i, illetve a Magyar Nemzet hasábjain.)